

Mutantide kõielkõnd

13-AASTASED, TULEVIK JA IDENTITEET:

Krahlis lavastab **Jim Ashilevi** näidendit 13-aastastest. Täpselt sama tegi 32 aastat tagasi **Merle Karusoo**. Merle ja Jim said Krahlis kokku ja võtsid kampa Rocca al Mare kooli psühholoogi **Rita Rätsepa**. Küsis **Ahto Muld**, kuulas ja kirjutas **Loore Martma**. Kes see 13-aastane on ja kuhu ta meie tuleviku pöörab?

Loore: Räägime kõigepealt aastast 1980, kui 13-aastastest tegi näidendi Merle Karusoo. Milline oli nende surutis, kes 1980. aastal olid 13-aastased?

Merle: Küllap see surutis oli, aga kas need 13-aastased oskasid seda defineerida? Kui me tegime aasta hiljem abituuriumiga kirjandid, siis oli see surutis ikka väga selge. Kui hakkab pubekaiga, selle algus – siis see on üks haige periood. Ja väga ohtlik, nagu kõielkõndimine – nii kerge on kukkuda teisele poole. Ja sul on nii-öelda jumala sõrm peal olnud, kui oled kukkunud õigele poole. Ilmselt poleks siin kedagi meist, kes me kõik siin täna istume, kui keegi oleks kukkunud valele poole. Nii et ma ei oska öelda, kas see on aja surutis või selle ea surutis, aga küllap aeg ikka determineerib väga palju. Iseasi, kas praegune aeg teeb selle kergemaks, praegu on võib-olla saavutamise sundus ja surutis tugevam.

Aga vaba mõtte olemasolu aastal 80... Kas see paistis tollastest lugudest välja?

Merle: Ma ei julgeks seda kinnitada. Me küsime nende käest väga konkreetset nende eelmist päeva, muud mitte midagi. Need probleemid, mis meie sealt välja koukisime... See oli selline aeg, kus emad, kelle lapsed läksid kooli, olid dilemma ees, et nüüd ta peab astuma oktoobrilapseks – kuidas ma peaksin käituma, mis ma nüüd lapsega teen? Siis oli see küsimuse all, praegu sellist asja pole.

Rita: Iga põlvkond peab selles ajas ja ühiskonnas toime tulema, kuhu ta sündis. Ajad on kõik nii erinevad... Ainus, mis ilmselt ei muutu, on see, et igal perioodil on omad kommunikatiivsed probleemid vaja ära lahendada – ja see, milline surve tuleb ühiskonnast, see mõjutab arengut.

Okei, ühiskond ühiskonnaks. Aga räägime

sarnasustest. Mis võiks 13-aastasi ühendada veel peale kõielkõndimise?

Jim: Üks asi, mis ei ole selle ajavahemikuga muutunud – 13 on hea maagiline number. (*Mõtleb*) Ma olin ikka hästi pikalt kolmteist.

Merle: Kas sa oled nüüd 14 juba täis või?

Jim: Nüüd ma olen kuskil... Ma arvan... Võib-olla... Lausa... mingi... 20. Ma arutan, et mida need vanused tähendavad. Vanuses 16 sa ei ole enam laps. Veel ei ole ka täiskasvanu, aga selgelt teistmoodi oled küll, kui need 12-13-aastased. Aga see 12-13-14 piirima on täpselt niisugune, et inimesed on natukene nagu mutandid. Nad meenutavad veel näojoontelt-kehahoiakult ja olemiselt nagu last, aga nende huvid ja jutud ning tegemised on täiesti teisepool seda piiri. Eks vanemad saavad ka sellest aru ja püüavad neid omamoodi mõista.

Aga kas keegi üldse mõistab neid?

Rita: Ega nad ei saa vist isegi üksteisest aru.

Jim: Seda ütles isegi üks 13-aastane, kui me koolidest näidendi jaoks materjali kogusime.

Merle, kui sina teeksid täna uuesti selle lavastuse, mis küsimusest sa nüüd alustaksid?

Merle: Kui ausalt vastata, ma võtaksin endale rohkem aega. (*Mõtleb*) Ma arvan, et ma ei võtaks seda tööd. Seda tööd ei saa teist korda teha.

Jim, mis oli su esimene mõte, kui sa Merle Karusoo näidendi läbi olid lugenud? Mis oli kõige esimene asi, mis on teistmoodi?

Jim: No esiteks, Merlel oli see tegelane seal, massikommunikatsioon. Praegu ei ole seda mõtet teha. Me trupiga naersime, et meil võiks olla tegelane Internet, juhtmed küljes. Näiteks, on arvutiklass, kõik mängivad võrgus mängu ja siis see tegelane lahkub toast ja kõigi reaktsiooniks on:

Jim: Millegipärast jääb kumama selline pessimistlik toon. Aga ma arvan, et meil ongi põhjust olla paranoiline.

“Oh, Internet läks ära! Nüüd me ei saagi enam midagi teha!” Praegu on kõik koguaeg ühenduses, see loob lisa-suhtlustasandi kõigile. Tekib küsimus, et kui kõik on koguaeg ühenduses, siis mis eraldatust see suhtluses juurde tekitab? Nad käivad suhteliselt vabalt ringi võrgukeskkonnas. Neil ei ole moraalseid paineid. Kui varem oli massikommunikatsioon see, kes seisis eraldi nurgas, siis nüüd oleks inimene nagu kogu aeg otse-eeetris.

Merle: Kogu aeg on olnud devalveerumise probleem, aga kui nad sellest “laikimisest” nii palju sõltuvad, siis nad püüavad rohkem kui eelmised põlvkonnad olla ise “laigi” väärilised. Et katastroof, kui keegi ei “laigi”.

Rita: Kõige olulisem on, et see on vanematest eraldumise periood, oluliseks muutuvad sõbrad ja see, et sa pead kuuluma kuhugi, olema samasugune, tegema samasuguseid asju.

Jim: Ma arvan, et pidevalt otse-eeetris olemise tagajärge näeme me alles palju hiljem. See on nii uus asi, et keegi ei oskagi selle kohta veel midagi öelda.

Merle: Kõik, mida meie peame isiklikuks meie ühiskonnas – see kaob ära. Seda enam ei eksisteeri. Oluline on, et me kõik muutume sama kraadiga avameelseks. Mis omakorda viib välja selleni, et kümne aasta pärast on netis kõik üleval, mida ma olen kümne aasta jooksul teinud.

Aga kas pole mitte nii, et selle kaudu, et meil on see maailm kogu aeg taskus, seeläbi me loome iseennast...

Vestlusega liitub Ott Kartau (lavastuse “13” näitleja).

Ott: Aga nii ongi ju. Sul on pidevalt kohustus ehitada oma kuvandit.

Merle: Aga samas, kui sa lülitad ennast sellest võrgust välja, siis sa lülitad ennast ka sellest maailmast välja ja oledki üksi. Päriselt üksi. Mul on tunne, et seda kõike tehaksegi üksinduse pärast. See on nagu ahastav haare selle järele, et ma jumala pärast üksi ei oleks. Aga seal sees olles see ongi üksindus, mida maetakse. Üksindus oli siis kõige suurem probleem ja on praegu ka.

Jim, kuidas sa “Olen kolmeteistkümne aastane” näidendiga tuttavaks said. Ja mis sa siis mõtlesid?

Jim: Teatrikoolis. Teatriajaloos pidime läbi lugema eesti klassikat. Mis ma mõtlesin? (*Mõtleb pikalt*) Ma arvan, et võtsin seda lustliku mürgeldamisena. Ma sain aru, et see on mingi tekst, mis nõuab enda ümber konteksti ja tausta. Ma sain aru, et mind ei olnud seal, selles ajas, ja seepärast ma ei saanud aru. Võtsin seda mullina. Puhtalt näidendina ei ole seda ju väga lihtne lugeda.

Merle: Nendega (toonaste näitlejatega) oli sama lugu. Kui me hakkasime seda lugema, siis nad ütlesid, et see on väga kurb lugu. Aga kui nad seda mängisid, oli väga lustlik.

Jim, mida sa seda näidendit lugedes õppisid? Ja mida sa nüüd õpetad selle uue tükiga “13”?

Jim: Ma arvan, et õpetamine on vale sõna. Me pigem katsume ise aru saada, kes need 13-aastased on. Me ei seisa sellel positsioonil, et kedagi õpetada. Ma arvan, et üks läbiv motiiv, mis meil on, on see, kuidas inimesed asuvad justkui lähetikku, aga ometi suhtlevad läbi akende. Suhtlus käib nii, et füüsiliselt on nad lähedal, aga tegelikult kaugel. Ja me uurimegi ühenduse ja läheduse näilisust. Seda, et see tohutu ühendatus ja lähedalolek, mis peaks üksindust vähendama, see on... Ta pigem suurendab seda üksindust. Süvendab mingisugust sotsiaalset autistlikkust.

Jim: Millegipärast jääb kumama selline pessimistlik toon. Aga ma arvan, et meil ongi põhjust olla paranoiline. ■

Näidendit “13” saab vaadata juunikuus Kultuurikatla hoovis.

